

Problematika definiranja malih država

Petar Kurečić

Koncept male države često se napada u znanosti zbog neprihvatanja mogućnosti svrstavanja značajki dinamičnog svijeta, pa i država, u kategorije. Različitost primijenjenih kvantitativnih i kvalitativnih kriterija definiranja malih država omogućuje kombiniranje dvaju ili više kriterija, dajući pritom različite definicije malih država. Primjenom dvaju kvantitativnih kriterija, površine i broja stanovnika, u radu je napravljena klasifikacija malih država, koja pokazuje visoku podudarnost malog broja stanovnika i male površine država. Male države, kategorizirane prema primijenjenim kriterijima, čine gotovo trećinu svih svjetskih država, a nalaze se u gotovo svim svjetskim geopolitičkim regijama te su ponajviše nastale procesom dekolonizacije i raspadom višenacionalnih komunističkih federacija. Više od polovine malih svjetskih država čine male otočne države. Bez obzira na međusobne različitosti kod malih je država, posebice otočnih, moguće identificirati više zajedničkih značajki.

Ključne riječi: male države, površina države, broj stanovnika države, otočne države

The Problematics of Defining Small States

The concept of small states has seldom been challenged in science, because of refusal to accept the possibility of grouping the characteristics of a dynamic world, such as states, into categories. The variability of quantitative and qualitative criteria that have been applied in defining small states open up possibilities of combining two or more criteria, giving us various definitions of small states. By applying two quantitative criteria, area and population, a classification of small states was made, showing high accordance in the number of states with small population and small area. Small states, defined by the criteria that were applied, make up for almost one third of all states in the World. Small states are primarily the result of the decolonization process and the break-up of multinational communist federations. Small island states comprise more than half of all small states in the World. Regardless of their differences, several attributes can be identified that are common to the small states.

Key words: small states, state area, state population, island states

Uvod

Svrha rada jest istraživanje problematike definiranja malih država i upozoravanje na različitosti kriterija njihova definiranja. Pritom je napravljena i njihova klasifikacija kombinacijom dvaju kvantitativnih kriterija definiranja (površina i broj stanovnika) kao primjer izdvajanja malih država, imajući na umu da jedinstvena klasifikacija malih država nije moguća.

U literaturi posvećenoj malim državama, koja je u političkoj geografiji mnogo više izuzetak nego pravilo, postoje različiti kriteriji za njihovu definiciju, pri čemu politička geografija, kao znanstvena disciplina geografske znanosti, često uzima u obzir površinu države. Discipline drugih znanosti osim geografije koje se bave tom problematikom, kao npr. međunarodni odnosi, međunarodna ekonomija itd., kao kriterij da bi se državu smatralo „malom“ uzimaju broj stanovnika. Male države koje su kao takve definirane na temelju broja stanovnika predmet su proučavanja u politološkoj i ekonomskoj literaturi, ali i interesa međunarodnih organizacija i integracija. Tako primjerice Britanska zajednica naroda (*The Commonwealth*) malim državama službeno smatra one s manje od milijun i pol stanovnika, neovisno o njihovoj površini¹.

Dakako, sve države s malim brojem stanovnika nisu i države male površine, a vrijedi i obrnuto. No države s malim brojem stanovnika posjeduju političkogeografske i geopolitičke specifičnosti koje proizlaze iz činjenice da imaju mali broj stanovnika i malu površinu. Istodobno, države male površine i/ili malog broja stanovnika mogu zbog svoje geografske lokacije, prirodnih resursa i geopolitičkih odnosa u regiji u kojoj se nalaze imati ulogu koja je nerazmjerno važna u odnosu na njihovu površinu i/ili broj stanovnika kao kvantitativne pokazatelje.

Veličina države u međunarodnim odnosima ne može se ocjenjivati samo kvantitativnim kriterijima nego i relativnim odnosima prema drugim državama u sustavu. Naime veličina je države i relativan, a ne samo apsolutan pojam (Hanggi, 1998, 81). Geografska lokacija, prirodni resursi i uključenost u tokove razmjene dobara, informacija, kapitala i ljudi izravno utječu na razinu gospodarske razvijenosti pojedine države, što države približno jednake površine i jednakog broja stanovnika može staviti u bitno različite pozicije, tj. u poziciju jakih ili slabih država, s obzirom na njihovu veličinu. Stoga postoji i distinkcija između onoga što se u literaturi engleskoga govornog područja naziva mala država (*small state*) i mala sila (*small power*), pri čemu svaka mala država istodobno nije i mala sila². Primjeri država male površine koje su s obzirom na svoju veličinu vrlo utjecajne i gospodarski razvijene potvrđuju tu tvrdnju (npr. Nizozemska, Belgija, Danska, Švicarska, Izrael, Singapur, Katar i Kuvajt). Svaka od navedenih država ima komparativne prednosti, adute, koje ih s obzirom na njihovu veličinu čine malim silama (Nizozemska, Belgija i Danska povoljni geografski položaj i vrlo razvijenu ekonomiju, zajedno s uključenošću u svjetske tokove roba, kapitala i informacija; Švicarska neutralnost i bankarstvo; Izrael vojnu silu, činjenicu da je moćni saveznik SAD-a i ljudske potencijale; Singapur geografski položaj iz kojeg proizlazi izuzetna uključenost u svjetske tokove roba; Katar iznimne zalihe plina; Kuvajt iznimne zalihe nafte). Navedene države, koje možemo smatrati malim silama, relevantni su primjeri zašto se male države ne može definirati samo kvantitativnim kriterijima nego su potrebni i kvalitativni.

U suvremenom svijetu površina države definitivno ne mora biti odlučujući čimbenik hoće li ona postati malom silom (*small power*), ali isto tako nijedna površinom mala država ne može biti velika sila (*great power*). Sve to potvrđuje da je različitost kriterija, kao posljedica različitosti čimbenika koji utječu na definiranje, ono što najviše obilježuje definiranje malih država i stoga jednoznačna definicija malih država nije moguća.

Iako svaka država, pa čak i ona najmanja, predstavlja jedinstveni entitet, male države, posebno one slabije gospodarski razvijene, imaju značajke koje su im zajedničke, a odnose se prije svega na ranjivost njihovih ekonomija, kao i na obrasce ponašanja u međunarodnim odnosima. Osim toga različitost prirodne osnove, polazeći od pripadanja klimatskom pojasu (male države ne mogu ih zauzimati nekoliko), prirodni resursi (često gotovo da i nemaju izvora sirovina), udaljenost od tržišta, troškovi transporta i isplativost pojedinih gospodarskih grana više pogađaju male države, pogotovo otočne i udaljene od glavnih populacijskih i gospodarskih središta, nego velike.

Namjera ovog rada ograničena je ponajprije na iznošenje različitih kriterija za definiranje malih država kad su posrijedi njihova površina i broj stanovnika, kao doprinos političkoj geografiji, koju kao znanstvenu disciplinu najmanje muči koncept malih država i uspostavila je određene kvantitativne kriterije za njihovo izdvajanje.

U radu je napravljena i klasifikacija država male površine i s malim brojem stanovnika koje zadovoljavaju dva postavljena kvantitativna kriterija, do šezdeset tisuća četvornih kilometara i četiri milijuna stanovnika. Odabrani kriteriji broja stanovnika i površine, bez obzira na svoju limitiranost, predstavljaju primjer među kvantitativnim kriterijima za definiranje malih država i mogu se naći u dosadašnjim istraživanjima.

Dosadašnja istraživanja definiranja malih država

Iskustva iz prakse proučavanja malih država pokazuju da je vrlo teško dati jednoznačnu definiciju malih država. Pitanje je li neka država „mala” ili nije mnogo je više od kvantitativnih pokazatelja i postavljanja različitih limita za izdvajanje, bilo prema površini, broju stanovnika ili veličini gospodarstva (Henrikson, 2001, 56).

Osim toga je rijetko koji koncept u političkoj znanosti bio tako napadan kao koncept male države, ali se i dalje koristi u političkoj analitici. Postavlja se i pitanje možemo li države prema kvantitativnim pokazateljima razvrstavati u kategorije. Različitost kriterija i nemogućnost jednoznačnog definiranja male države glavni su problem. Problem je i u identificiranju „malih” država kao posebnih entiteta u odnosu na susjedne države, jer je svijet organiziran u kontinuitete, s prijelazima između pojedinih kategorija, a ne u posebne grupe, skupine, u ovom slučaju grupe država (Christmas-Moeller, 1983, 36-38).

Za potrebe ovog rada donose se osnovni pristupi istraživanju malih država. Navode se neka od dosadašnjih brojnih istraživanja koja su išla u smjeru da pokušaju odgovoriti na pitanje kako definirati male države.

Problem definiranja malih država u znanosti prepoznaje se već desetljećima. Najveći dio istraživača pri definiranju je li neka država „mala” koristi se povezivanjem veličine određene države sa specifičnim kvantitativnim odrednicama, dok manji dio veličinu država

povezuje s kvalitativnim percepcijama država (Rothstein, 1968, 3-4). Općeprihvaćena definicija koja bi dala odgovor na pitanje što je to „mala država” nije moguća (Olafsson, 1998, 3) jer u međunarodnim odnosima nije moguće jednoznačno definirati što su „slabost”, „snaga” ili „veličina” (Rothstein, 1968, 23).

Dio studija o malim državama problem njihova definiranja rješava tako da se njime uopće ne bavi, smatrajući da je dovoljno jasno što je to „mala” država³. Takve studije istražuju državu ili skupinu država koje nazivaju malim državama baveći se specifičnostima koje proistječu iz njihove veličine.

Prigovori vezani uz nedostatak jednoznačne definicije malih država ne sprečavaju istraživanja jer su većina studija malih država ionako komparativne studije ili studije slučajeva, u kojima autorova definicija pojedine države kao male ne utječe negativno na istraživanje niti je stvarno potrebna (Olafsson, 1998, 3). Stoga potpuno precizna definicija male države kao aktera međunarodnih odnosa i međunarodne politike ne mora biti nužnost, no primjenom više kriterija moguće je postići visoku točnost definicije.

Ako ipak odlučimo pokušati definirati male države, vidljivo je da u srži problema definiranja veličine država, tj. je li neka država mala ili ne, leži kontrast. Naime postojanje malih država kao posebne kategorije država uglavnom je prihvaćeno, ali istodobno ne postoji konsenzus o tome koje značajke određuju veličinu države. Kako onda definirati malu državu ako ključne značajke nisu očite, nisu točno određene, a posve sigurno nisu ni univerzalno prihvaćene? Rasprave oko definiranja malih država stoga se koncentriraju na dva međusobno povezana pitanja:

1. Koji su kriteriji koji označuju malu državu i opisuju njenu posebnost?
2. Ako ti kriteriji nisu apsolutnoga karaktera, koji bi trebao biti maksimum bilo kojega kriterija veličine koji državu određuje kao malu? (Maass, 2009, 70)

Suvremene kriterije za definiranje malih država možemo podijeliti na tri skupine: kvantitativne, kvalitativne i odnosne ili relacijske (Hanggi i Regnier, 2000, 7). Neke druge podjele (Maass, 2009) dijele kriterije za definiranje malih država na samo dvije temeljne skupine, kvantitativne i kvalitativne.

Kvantitativni kriteriji, kao što su broj stanovnika (Charles i dr., 1997; Olafsson, 1998; Kisanga i Dancie, 2007), površina (Hanggi, 1998, 81; Olafsson, 1998, 8-10), ekonomska snaga (East, 1975, 160) i vojna moć (East, 1975, 160), predmet su navedenih istraživanja. No inzistiranje samo na striktnim, kvantitativnim kriterijima proizvodi previše izuzetaka (Hey, 2003, 3). Zamjerka primjeni kvantitativnih kriterija sadržana je u tvrdnji da koje god kvantitativne kriterije da se primjenjuje i na koji god način, nisu dovoljni, nego su potrebni i kvalitativni, a ponajviše identificiranje slike koju država ima o sebi, tj. smatra li se malom državom te kako se s obzirom na tu činjenicu odnosi prema susjedima i svijetu (Henrikson, 2001, 56-57).

Kvalitativni se kriteriji u određivanju je li neka država mala ili nije bave uglavnom mogućnostima (Rothstein, 1968, 12), ponašanjem (Evans i Newnham, 1998, 500-501) i percepcijom država o sebi samima (Hey, 2003, 1). Istraživanje percepcije država o sebi upotrebljava tu percepciju kao čimbenik uzroka ponašanja tih država, pa se naziva perceptivnim ili psihološkim pristupom. Konceptualni odnos malih država i velikih sila

sadržava strukturnu sastavnicu vlastitih definicija, tj. relativnost jedne definicije prema drugoj. Neka je država mala samo u odnosu prema većoj (Bjøl, 1971, 29).

Odnosni ili relacijski pristup ponašanje malih država povezuje s prirodom međunarodnog sustava i relativnim položajem države u njemu. Prema tom pristupu, kriterij je li neka država mala ili nije jest (ne) mogućnost projiciranja utjecaja neke države u međunarodnom sustavu (Hanggi i Regnier, 2000, 7)⁴.

Kvantitativni kriteriji definiraju male države prema više skupina podataka. Kao najčešći kriterij uzima se broj stanovnika, iz tri razloga: dostupnosti podataka, mogućnosti preciznog postavljanja linije između malih država i ostalih, većih (no ovdje se javlja zamjerka o arbitrarnosti kriterija) te stupnja korelacije broja stanovnika i ostalih kvantitativnih pokazatelja o nekoj državi (ekonomska snaga i vojna moć). Takav pristup priznaje da kriterij izdvajanja male države treba biti višedimenzionalan, ali ipak ističe broj stanovnika kao najprecizniji kriterij. Tome se protivi tvrdnja da ne postoji konzistentna korelacija broja stanovnika države i ostalih navedenih kvantitativnih pokazatelja (Olafsson, 1998, 10).

Povezivanjem kriterija broja stanovnika s ostalim navedenim kvantitativnim kriterijima dobiva se potpunija slika o malim državama, no ostaje problem arbitrarnosti gornje granice broja stanovnika pri definiranju što je mala država, kao i oštine te granice⁵, zbog čega je sama svrhovitost koncepta „male države” bila dovedena u pitanje (Baehr, 1975, 460).

Neki su autori u prošlosti izdvajali male države samo prema broju stanovnika, postavivši granicu broja stanovnika na milijun (Clarke i Payne, 1987, 17). Poslije, uzimajući u obzir opći porast broja stanovnika u svijetu, Britanska zajednica naroda tu je granicu 1985. postavila na milijun i pol stanovnika. Granica broja stanovnika za male države može biti postavljena i na pet milijuna (Brunn, 1999, 22), pa i na više, primjerice deset ili petnaest (Hein, 1985, 18) ili bez oštre granice na deset do petnaest milijuna stanovnika (Vital, 1967, 8), pri čemu se za nerazvijene države broj stanovnika kao gornja granica udvostručuje (nerazvijene države s čak dvadeset do trideset milijuna stanovnika bile bi smatrane malim državama). Već kod primjene samo jednoga kvantitativnoga kriterija, broja stanovnika, vidljive su značajne razlike među autorima, što daje bitno različite definicije država kao malih, a bez kombiniranja s drugim kvantitativnim kriterijima.

Broju stanovnika često se zbog veće točnosti definiranja dodaje još jedan kriterij, jer države u jednom smislu mogu biti male, a u drugome ne (Rapaport, 1971, 29). Primjerice kombiniraju se broj stanovnika i površina ili broj stanovnika, površina i BDP. Zapaženi pokušaj definiranja država svrstavanjem u skupine (klastere), kako bi se izbjegle oštre granice među kategorijama država i arbitrarnost kriterija, napravio je Crowards. Sve svjetske države podijelio je prema broju stanovnika, površini i ukupnim prihodima vezanim uz pojedinu državu. Prvo je pronašao diskontinuitete u distribuciji, a zatim primijenio analizu skupina kako bi pronašao pojedine skupine država koje dijele zajedničke značajke vezane uz njihovu veličinu. Izdvojio je ukupno 79 država koje bi se moglo smatrati malima na temelju navedenih značajki i analize. U tu skupinu ušle su i države koje se dotad nisu definirale kao male, a razlog izdvajanja vrlo je niska razina prihoda (Crowards, 2002, 143-179).

Može se zaključiti da nije moguće načiniti popis malih država koji bi zadovoljio sve kriterije, a nije moguće, čak ni samo prema kvantitativnim kriterijima, izabrati kriterije koji bi bili jednoznačni i služili za što potpunije izdvajanje malih država.

Kvalitativni kriteriji najjednostavnije definiraju male države kao suprotnost velikima, tj. kao države koje nisu važne velikim državama, sukladno premisi da su u međunarodnom sustavu bitne samo velike države i donekle one srednje veličine (Vital, 1971, 9). Drugi pristup ponašanje malih država promatra kao grupno, smatrajući da male države iskazuju posebno ponašanje u međunarodnim odnosima, koje ih izdvaja kao posebnu skupinu država. Veličina država povezuje se s njihovim posebnim ponašanjem, tipičnim za grupu malih država (East, 1975, 160).

Za male se države primjerice tvrdi da imaju ograničenu razinu uključenosti u međunarodne odnose, zagovornice su međunarodnih vladinih organizacija i velike zagovornice međunarodnog prava. Suzdržavaju se od upotrebe vojne sile, a vanjskopolitički su im prioriteta uglavnom na regionalnoj razini⁶ (Evans i Newnham, 1998, 500-501). Tvrdi se i da su vanjskopolitičke akcije i orijentacija prije svega vezane uz sigurnosne dileme, što je dokaz objektivne slabosti malih država u odnosu prema većima (Knudsen, 2002, 187). Male države, budući da su zainteresirane za globalni sustav zasnovan na multipolarnosti i multilateralizmu, podržavaju regionalizam kako bi izbjegle dvojbu između pokušaja djelovanja na regionalnome i globalnom planu.

No tvrdnja da se države prema ponašanju tipičnom za male države mogu svrstati u određenu grupu također se osporava (Christmas-Moeller, 1983, 40), a postoji i dodatna podjela malih država na razvijene i nerazvijene, kako bi se istaknule razlike u njihovu djelovanju u međunarodnom sustavu (East, 1975, 164). Činjenica da male države pokazuju određena ponašanja može biti samo posljedica njihove veličine, a ne kriterij prema kojem bi ih se definiralo, dok to da imaju manji opseg međunarodnih interesa može biti posljedica nedostatka kapaciteta, posebno u vojnom smislu (Rothstein, 1968, 22-24). Suprotna tvrdnja kazuje kako je evidentno da velike države iniciraju više međunarodnih događaja i akcija nego male (East, 1975, 165).

Percepcija malih država o sebi samima može se uzimati kao kriterij za izdvajanje malih država, ali ostavlja dvojbe jer se postavlja pitanje kakvu bi percepciju trebalo uzimati u obzir. Što ako su percepcije međusobno suprotstavljene? Ta definicija identifikaciju malih država ostavlja na volju državicima i diplomatima, što otvara mogućnost političke motiviranosti identificiranja neke države kao „male”. Istodobno, glavna prednost tog pristupa, zasnovanog na percepciji, njegova je bliskost s vanjskom politikom, jer se definiranje pojedinih država od njih samih i od drugih država kao malih dovodi u vezu s određenim tipom vanjske politike (Hey, 2003, 3-4). Jedan način za prevladavanje tih ograničenja povezivanje je kvantitativnoga kriterija, broja stanovnika, s percepcijom države o sebi samoj. Država je mala ako ima broj stanovnika ispod određene granice, samu sebe percipira kao „malu” i u međunarodnoj zajednici djeluje kao „mala” (Henrikson, 2001, 62-63).

Definiranje malih država zasnovano na kvalitativnim kriterijima rezultat je empirijskih provjera i ima znanstvenu težinu. Kvalitativni kriteriji koji se upotrebljavaju pri definiranju malih država realistični su i konkretni te odražavaju aktualnu politiku pojedinih država. Kvalitativni kriteriji državu definiraju u odnosu prema drugim državama u sustavu jer se smatra da je država čimbenik u sustavu država, a njena uloga ovisi o njejoj veličini⁷.

Čimbenici koji su utjecali na porast broja i važnosti malih država u svijetu

Primarni čimbenik koji je doveo do nastanka najvećeg broja suvremenih malih država (i država općenito!) u svijetu jest proces dekolonizacije. Čimbenici koji su utjecali na rast broja malih država i nakon procesa dekolonizacije bili su raspad hladnoratovskoga geopolitičkog poretka i posljedično višenacionalnih federacija, ali i sve veći uspjesi različitih borbi za pravo na odcjepljenje. Od porasta broja malih država važnija je ipak promjena njihove uloge. Čimbenici koji su doveli do promjene uloge malih država u svijetu jesu:

- demokratizacija međunarodnih odnosa
- prestanak bipolarnosti i čvrste političkogeografske strukture svijeta
- globalizacija i regionalizacija
- informatička revolucija.

Demokratizacija međunarodnih odnosa kad su posrijedi male države ponajviše se odnosi na činjenicu da u suvremenom svijetu više nije „normalno” da jedna država napadne drugu te sama ili uz pomoć saveznika okupira i pripoji teritorij napadnute, uglavnom slabije, manje države ili joj mirovnim ugovorima otme dijelove teritorija. Posljednje međunarodno priznato otimanje teritorija i „pomicanje granica” dogodilo se nakon svršetka Drugoga svjetskog rata. Dapače, posthladnoratovski svijet obilježili su regionalne nestabilnosti i sukobi, ali više unutar država nego između njih. Bez obzira na neučinkovitost i pristranost, uvjetovanu posebnim položajem stalnih članica Vijeća sigurnosti, Ujedinjeni narodi ipak daju malim državama pravo da sudjeluju i njihov glas u Općoj skupštini vrijedi jednako kao i glas najvećih država.

Prestanak bipolarnosti također je pozitivno utjecao na porast broja i promjenu uloge malih država u svijetu. Naime svijet u kojem ne postoje dva međusobno suprotstavljena pola predvođena supersilama mnogo je otvoreniji prema nastanku novih država nego svijet koji je obilježavala bipolarnost i u kojem je svako mijenjanje *statusa quo* u međunarodnom sustavu moglo dovesti do razine tenzija u međunarodnim odnosima koja je bila potencijalno opasna i za globalne odnose. Rušenje čvrste geopolitičke ravnoteže u rubnim dijelovima Euroazije (na spoju Heartlanda i Rimlanda) omogućilo je nastanak novih država, od kojih su neke bile i male. Naime raspad hladnoratovskoga geopolitičkog poretka omogućio je raspad SSSR-a i Jugoslavije. Dio tih novonastalih država odlučio je krenuti putem euroatlantskih integracija (baltičke, srednjoeuropske i dio država jugoistočne Europe), dok su države istočne Europe i središnje Azije ostale više vezane uz Rusiju. Male države i države srednje veličine, koje su povijesno bile podčinjavane ili njemačkome ili ruskome geopolitičkom utjecaju ili su činile *cordon sanitaire* između ta dva mnogo jača, geopolitički suprotstavljena centra moći, našle su saveznika ponajprije u SAD-u te odlučile pristupiti NATO-u, a zatim i Europskoj uniji. Članstvo u vojno-političkom savezu kao što je NATO pokazalo se najboljim jamcem sigurnosti tih država, a time i njihova opstanaka. Čak i nakon raspada višenacionalnih komunističkih federacija male države nastavile su nastajati (npr. Crna Gora, Kosovo) ili su pojedini teritoriji nastavili funkcionirati kao pseudodržave, sa značajkama država, osim međunarodnog priznanja od najvećeg dijela međunarodne zajednice⁸. Primjeri takvih pseudodržava jesu Turska Republika Sjeverni Cipar, Tajvan, Južna Osetija, Abhazija, Transdnjistrija, Nagorno-Karabah itd.

Prema odnosnom pristupu istraživanju malih država, globalizacija i u nešto manjoj mjeri regionalizacija pokazuju se kao čimbenici jačanja položaja i proširivanja mogućnosti djelovanja visokorazvijenih malih država. Jačanje geoekonomske odnosa i smanjivanje geopolitičkih tenzija male je države, posebice u zapadnoj i srednjoj Europi, uvelike oslobodilo od tradicionalne sigurnosne dileme (Hanggi i Regnier, 2000, 7).

Suvremeni geopolitički odnosi ostavljaju vjerojatnom mogućnost da će broj malih država u svijetu još porasti u idućim desetljećima. Cohen je primjerice predvidio nastanak mnogih novih država u svijetu u idućih nekoliko desetljeća, od kojih bi dio trebao po površini i broju stanovnika spadati u male države. Veliki dio malih država trebale bi biti tzv. *gateway* države. Pritom će neovisnost pojedinih malih otočnih država, sada teritorija, proći gotovo nezapaženo u globalnim geopolitičkim odnosima, dok bi moguća neovisnost pojedinih dijelova država u tzv. euroazijskoj zoni konvergencije (pojasu država koje okružuju Rusiju), južnoj i jugoistočnoj Aziji te široj regiji Bliskog istoka mogla vrlo značajno utjecati na promjene regionalnih, pa i globalnih geopolitičkih odnosa, s obzirom na važnost pojedinih teritorija i regionalne odnose u regijama u kojima se nalaze (Cohen, 2008).

Snage i prilike malih država, koje ih mogu učiniti „malim silama”, leže u snazi institucija, snazi volje stanovništva i ideologiji socijalnog partnerstva u društvu. Proces globalizacije i povezivanje ekonomija država omogućuje malim državama veliku razmjenu roba i usluga sa svijetom, ali ih istodobno čini i vrlo ranjivima. Informacijska revolucija i uspostava globalnih elektroničkih komunikacija dale su veliku važnost pojedinim malim državama koje su se uključile u tokove informacija, znanja i kapitala.

U globaliziranome svijetu ne postoji mogućnost izbora pripadnosti određenom „taboru” i izvlačenja koristi iz te pripadnosti, kao što je to bilo tijekom Hladnog rata, kada su male države ili voljno mogle ili prisilno bile natjerane birati geopolitičko pozicioniranje, ali i ekonomski model kojem će pripadati (Lewis, 2002). U takvu svijetu suverenitet malih država ima samo formalnopravno značenje. Pravno gledano, male države mogu odlučivati o transakcijama unutar vlastitih granica, no u stvarnosti njihove odluke ograničavaju i na njih utječu inozemne multinacionalne kompanije.

Kad su posrijedi male karipske države, dovodi se u pitanje stvarna vrijednost njihova samoodređenja i suvereniteta te se tvrdi da se tipična karipska država od ostalih izdvaja ovisnošću o velikim državama u gotovo svim sferama svoga života. Suverenitet ostaje „atavistički simbol”, „iluzorno zadovoljenje”, koji neprekidno parodiraju vanjska upletanja (Premdas, 2002).

Male države naprosto nisu sposobne postavljati međunarodna pravila igre niti mogu stvarati globalnu politiku. Politike na globalnoj razini, kad su posrijedi okoliš, „pranje novca”, borba protiv terorizma i standardi u radnom pravu, odražavaju interese najvećih i najmoćnijih država. Interese malih država, posebice otočnih, kad su posrijedi borba protiv globalnog zatopljenja, transport i izvoz nuklearnog otpada, nuklearni pokusi na Tihom oceanu i priznavanje politike poreznog rasterećenja kao legitimnog načina ekonomskog natjecanja, uvelike se ignoriralo ili odbijalo.

Postoji i mišljenje suprotno navedenom, koje kaže da su male, otvorene ekonomije bolje pripremljene za odgovor na izazove globalizacije jer su razvile mehanizme odgovora

na vanjske pritiske i imaju veću slobodu djelovanja u međunarodnom sustavu. Globalizacija i regionalizacija stoga jačaju relativnu moć malih država u međunarodnom sustavu (Hanggi i Regnier, 2000, 8).

Opstanak malih država, u smislu očuvanja teritorijalne cjelovitosti, suverenosti i neovisnosti, test je za suvremeni međunarodni sustav, ali i za globalne geopolitičke odnose. Također, rješavanje problema opstanka malih država, vezanih uz promjene prirodnog okoliša i razvojne potrebe, dobar je pokazatelj za rješavanje problema većih država. Male države (unutar kojih postoje mala društva, zajednice) mogu biti „laboratoriji” (u pozitivnom smislu), tj. njihova iskustva mogu poslužiti većim državama kao indikatori koje promjene treba učiniti kako bi se postiglo bolje rezultate u očuvanju okoliša i težilo održivom razvoju.

Analizirajući govore lidera malih država u UN-u tijekom 1995., Brunn je došao do spoznaje da lideri malih država govore ponajviše o potrebi uspostave mira u svijetu multilateralnim djelovanjem, međunarodnim odnosima temeljenim na ravnopravnosti subjekata, ekološkim ugrozama koje pogađaju posebno male otočne države, utjecajima globalizacije na male, ranjive, nediversificirane i vrlo otvorene ekonomije itd. (Brunn, 1999).

Iako u međunarodnom sustavu čine oko trećinu svih država, utjecaj je malih država zbog činjenice da su međunarodni odnosi uvelike definirani količinom i raspodjelom moći među najvećim državama, vrlo ograničen. No brojnost im daje mogućnost da preko međunarodnih organizacija na dnevni red ipak stavljaju pitanja koja ih muče. Međunarodne organizacije vrlo su bitan čimbenik koji malim državama povećava važnost, stoga one podržavaju njihovo jačanje. Grupa 77 okuplja više od 130 država, pretežno srednje veličine i male i/ili manje razvijene. Postoji primjerice i Pokret nesvrstanih, čije su članice ponajviše male ili siromašne države, koje ako nisu male površinom i brojem stanovnika, uglavnom predstavljaju „ekonomske patuljke”.

Primjer upotrebe kvantitativnih kriterija za definiranje malih država: metodologija, podskupine, podudarnosti i izuzeci

Pri postavljanju kriterija kako za potrebe ovog rada točno identificirati države koje su predmet istraživanja, postavljeni su kriteriji koji su u skladu s onima postavljenima u relevantnoj političkogeografskoj literaturi⁹. Ovdje postavljena gornja granica za klasifikaciju država male površine i malog broja stanovnika (šezdeset tisuća četvornih kilometara površine i četiri milijuna stanovnika) rezultat je istraživanja kako bi se obuhvatio što veći broj država sličnih po broju stanovnika i površini¹⁰. Izdvojene države male površine i malog broja stanovnika podijeljene su prema površini i broju stanovnika na tri podskupine. Zatim su prema posebnostima (kopneni ili otočni karakter, način nastanka i stjecanja suvereniteta i neovisnosti te razina razvijenosti mjerena BDP-om po stanovniku) razvrstane u podskupine. Prema kompaktnosti teritorija, podijeljene su na kopnene (i u okviru kopnenih posebno na kontinentske) i otočne države. Prema načinu nastanka i stjecanja suvereniteta, podijeljene su na države nastale dekolonizacijom, raspadom višenacionalnih federacija i male „stare” države u Europi, a prema razini razvijenosti gospodarstava, na razvijene i manje razvijene države. Primjenom navedenih kriterija pokušalo se dobiti što jedinstveniju klasifikaciju malih država, koliko to dopuštaju mogućnosti generalizacije kad su posrijedi različitosti između skupina malih država. Posebno su izdvojeni izuzeci

od kriterija male površine ili malog broja stanovnika, kako bi se utvrdilo koje države zadovoljavaju oba navedena kriterija.

Tab. 1. Kriteriji primijenjene definicije malih država (s brojem država u podskupinama)

Tab. 1 Definition of small states: criteria (with number of states in each subgroup)

Površina	Površina i kopnena/otočna država	Broj stanovnika	Stanovništvo i kopnena/otočna država
Mikrodržave (25)	Mikrodržave, dominantno otočne (20)	Države do 500 tisuća stanovnika (29)	Države do 500 tisuća stanovnika, dominantno otočne (23)
Države površine od tisuću do 20 tisuća km ² (20)	Države površine od tisuću do 20 tisuća km ² , pretežito otočne (12)	Države od 500 tisuća do dva milijuna stanovnika (24)	Države od 500 tisuća do dva milijuna stanovnika, pretežito kopnene (15)
Države površine od 20 do 60 tisuća km ² (28)	Države površine od 20 do 60 tisuća km ² , dominantno kopnene (25)	Države od dva do četiri milijuna stanovnika (18)	Države od dva do četiri milijuna stanovnika, dominantno kopnene (17)

Budući da je riječ o veoma velikom rasponu površine država, potrebno je istraživane države po površini podijeliti na nekoliko skupina:

1. mikrodržave, površine do tisuću km², kojih ima 25
2. države površine između tisuću i dvadeset tisuća km², kojih ima dvadeset
3. države površine između dvadeset i šezdeset tisuća km², kojih ima 28.

Prema postavljenim kriterijima, na svijetu postoje 73 države površinom manje od šezdeset tisuća km², koje se istražuju kao države male površine i čine više od trećine svih svjetskih država¹¹.

Države s malim brojem stanovnika, prema upotrijebljenom kriteriju, koji kao gornju granicu uzima četiri milijuna stanovnika, mogu se također podijeliti na tri podskupine:

1. države koje imaju do petsto tisuća stanovnika (29 država)
2. države koje imaju između petsto tisuća i dva milijuna stanovnika (24 države)
3. države koje imaju od dva do četiri milijuna stanovnika (osamnaest država).

Ukupno je u svijetu 71 izdvojena država s malim brojem stanovnika i također čine više od trećine svih država. Ovdje razmatrane države istraživane su i prema kriteriju otočnoga ili kopnenog položaja, kako bi se pokušalo pronaći korelaciju veličine i broja stanovnika države te kopnenoga ili otočnoga položaja.

Podudarnost država male površine i država s malim brojem stanovnika visoka je stupnja, ali ipak se izdvajaju izuzeci. Država male površine koje istodobno nemaju mali broj stanovnika ima šesnaest, a država koje imaju mali broj stanovnika, ali nemaju malu površinu četrnaest. Budući da je broj država male površine 73, a država malog broja stanovnika 71, oba postavljena kriterija zadovoljava 57 država.

Tab. 2. Otočne i kopnene male države

Tab. 2 *Small island states, small land-locked and maritime states*

Države	Otočne	Kopnene	Države	Otočne	Kopnene
Mikro-države (25)	Nauru, Tuvalu, Maršalovi Otoci, Sveti Kitts i Nevis, Maldivi, Malta, Grenada, Sveti Vincent i Grenadini, Barbados, Antigua i Barbuda, Sejšeli, Palau, Sveta Lucija, Savezne Države Mikronezije, Singapur, Kiribati, Tonga, Dominika, Bahrein, Sveti Toma i Princip	Država Grada Vatikana, Monako, San Marino, Lihtenštajn, Andora	<i>Države do 500 tisuća stanovnika (29)</i>	Nauru, Tuvalu, Palau, Sveti Kitts i Nevis, Maršalovi Otoci, Dominika, Sejšeli, Antigua i Barbuda, Kiribati, Grenada, Tonga, Sveti Vincent i Grenadini, Savezne Države Mikronezije, Sveti Toma i Princip, Sveta Lucija, Samoa, Vanuatu, Barbados, Maldivi, Island, Bahami, Brunej, Malta	Država Grada Vatikana, San Marino, Monako, Lihtenštajn, Andora, Belize
Države od tisuću do 20 tisuća km ² (20)	Mauricijus, Komori, Samoa, Zelenortska Republika, Trinidad i Tobago, Brunej, Cipar, Jamajka, Vanuatu, Bahami, Istočni Timor, Fidži	Luksemburg, Libanon, Gambija, Katar, Kosovo, Crna Gora, Svazi, Kuvajt	<i>Države od 500 tisuća do dva milijuna stanovnika (24)</i>	Zelenortska Republika, Salomonski Otoci, Komori, Cipar, Bahrein, Fidži, Istočni Timor, Mauricijus, Trinidad i Tobago	Luksemburg, Surinam, Crna Gora, Ekvatorska Gvineja, Butan, Gvajana, Džibuti, Svazi, Estonija, Gabon, Gvineja Bisao, Katar, Gambija, Kosovo, Bocvana
Države od 20 do 60 tisuća km ² (28)	Haiti, Salomonski Otoci, Dominikanska Republika	Slovenija, Salvador, Izrael, Belize, Džibuti, Makedonija, Ruanda, Burundi, Ekvatorska Gvineja, Albanija, Armenija, Lesoto, Belgija, Moldavija, Gvineja Bisao, Nizozemska, Butan, Švicarska, Danska, Estonija, Slovačka, Kostarika, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Togo	<i>Države od dva do četiri milijuna stanovnika (18)</i>	Jamajka	Makedonija, Slovenija, Lesoto, Namibija, Latvija, Mongolija, Oman, Kuvajt, Albanija, Armenija, Panama, Litva, Mauretaniya, Urugvaj, Moldavija, Republika Kongo, Bosna i Hercegovina

U prvoj skupini izuzeci su uglavnom gusto i vrlo gusto naseljene države, koje spadaju u države male površine, ali se izdvajaju po broju stanovnika. Gusto naseljene države iz te skupine nalaze se i u Europi (Švicarska, Belgija i Nizozemska), Aziji (Izrael, Libanon i Singapur kao apsolutni rekorder), središnjoj Americi (Salvador), na Karibima (Dominikanska Republika i Haiti) te u Africi (Burundi i Ruanda).

U drugoj skupini, kao države malog broja stanovnika, ali ne i male površine, nalazimo velike različitosti, gdje jedan pol predstavljaju Latvija, Litva i Panama, kao države gustoće stanovništva između cca. trideset i pedeset te čija površina nije mnogo veća od šezdeset tisuća km². Sredinu skupine čine Urugvaj, Oman i Republika Kongo, gustoće stanovništva između deset i dvadeset stanovnika po km². Drugi su pol države s gustoćom stanovništva ispod pet stanovnika po km², pri čemu se klima i prirodna vegetacija izdvajaju kao glavni čimbenik izrazito slabe naseljenosti na velikoj površini. Te su države pretežno pokrivene gustom tropskom prirodnom vegetacijom (Surinam, Gvajana i Gabon), svojim teritorijem zahvaćaju velike pustinje (Bocvana Kalahari, Namibija Namib, Mauretaniya Saharu i Mongolija Gobi) ili su u arealu vrlo hladne klime i imaju vrlo negostoljubiv reljef (Island)¹².

Tab. 3. Male države koje zadovoljavaju jedan od dva primijenjena kriterija (izuzeci)

Tab. 3 *Small states that satisfy one of the two applied criteria (exceptions)*

Države male površine, ali ne i malog broja stan.	Broj stan. u tisućama	Gustoća stan. po km ²	Države malog broja stan., ali ne i male površine	Površina u km ²	Gustoća stan. po km ²
Libanon	4255	409,1	Latvija	64.559	34,3
Hrvatska	4290	75,9	Litva	65.200	51,1
Kostarika	4640	90,8	Panama	78.200	42,5
Singapur	4988	7197,1	Island	103.000	3,1
Slovačka	5427	111,1	Surinam	163.270	3,2
Danska	5540	128,6	Urugvaj	176.200	19,1
Salvador	6194	294,4	Oman	212.460	13,7
Togo	6780	119,4	Gvajana	214.970	3,5
Izrael	7602	366,0	Gabon	267.667	5,6
Švicarska	7783	188,5	Republika Kongo	342.000	11,0
Burundi	8519	306,1	Bocvana	600.370	3,3
Haiti	10.188	367,1	Namibija	825.418	2,7
Dominikanska Republika	10.225	209,9	Mauretaniya	1.030.700	3,3
Ruanda	10.277	390,2	Mongolija	1.565.000	1,8
Belgija	10.828	354,9			
Nizozemska	16.610	400,0			

Izvor: <http://www.worldatlas.com/aatlas/populations/ctypopls.htm> (procjena za 2012. godinu)

Ako države male površine istražujemo prema kriteriju jesu li otočne ili kopnene, dolazimo do sljedećih saznanja:

1. Mikrodržave su pretežito otočne države (dvadeset od 25), uglavnom u Oceaniji i regiji Kariba. Izdvajaju se i otočne države u Indijskome (Sejšeli, Maldivi) i Atlantskom

oceanu (Sveti Toma i Princip) te Malta i Singapur. Među kopnenim mikrodržavama izdvajaju se mikrodržave Europe, kojih je pet.

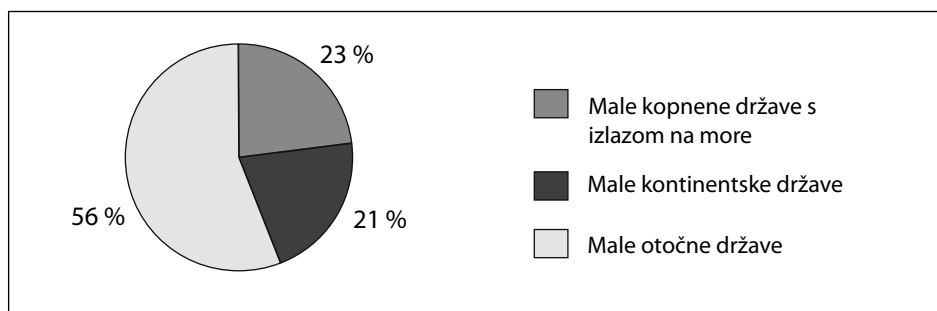
2. Države površine od tisuću do dvadeset tisuća km² još su uvijek više otočne (dvanaest od dvadeset) nego kopnene. Otočne države nalaze se u Oceaniji, na Karibima, u Indijskom oceanu (Mauricijus, Komori), u Atlantskom oceanu (Zelenortska Republika), u jugoistočnoj Aziji, gdje čine dijelove većih otoka (Brunej na otoku Borneo, Istočni Timor), te u Sredozemlju (Cipar). Kopnene države te površine nalaze se u Aziji (tri), Africi (dvije) i Europi (tri).
3. Države površine od dvadeset do šezdeset tisuća km² dominantno su kopnene (25 od 28) i nalaze se najviše u Europi (trinaest), Africi (sedam), srednjoj Americi (Salvador, Belize i Kostarika) i Aziji (Izrael i Butan). Postoje samo tri otočne države površine od dvadeset do šezdeset tisuća km². Haiti i Dominikanska Republika dijele otok Hispaniola (dio Velikih Antila) u Karibima, a Salomonski Otoci arhipelaška su država Melanezije, u Oceaniji.

Ako države malog broja stanovnika definiramo prema kriteriju jesu li otočne ili kopnene, dolazimo do ovih zaključaka:

1. Države do petsto tisuća stanovnika dominantno su otočne (23 od 29). Izuzetak su samo mikrodržave Europe i Belize u središnjoj Americi.
2. Države od petsto tisuća do dva milijuna stanovnika pretežito su kopnene (15 od 24).
3. Države od dva do četiri milijuna stanovnika dominantno su kopnene (17 od 18), a izuzetak je Jamajka.

Male države koje zadovoljavaju kriterije površine i broja stanovnika: klasifikacija i posebnosti

Ako ne uzimamo u obzir navedene izuzetke od kriterija površine do šezdeset tisuća četvornih kilometara i broja stanovnika do četiri milijuna, od 57 država koje zadovoljavaju oba navedena kriterija da bi bile smatrane malim državama, postoje ukupno 32 male otočne i 25 malih kopnenih država.

Sl. 1. Postotak kopnenih država s izlazom na more, kontinentskih država i otočnih država među malim državama svijeta

Fig. 1 The percentage of small maritime states, small land locked and small island states among the small states of the world

Tab. 4. Male države koje zadovoljavaju oba primijenjena kriterija

Tab. 4 *Small states that satisfy both criteria*

Male otočne države (32)	Male kopnene države s izlazom na more (13)	Male kontinentske države (12)
Nauru, Tuvalu, Maršalovi Otoci, Sveti Kitts i Nevis, Maldivi, Malta, Grenada, Sveti Vincent i Grenadini, Barbados, Antigva i Barbuda, Sejšeli, Palau, Sveta Lucija, Savezne Države Mikronezije, Kiribati, Tonga, Dominika, Bahrein, Sveti Toma i Princip, Mauricijus, Komori, Samoa, Zelenortska Republika, Trinidad i Tobago, Brunej, Cipar, Jamajka, Vanuatu, Bahami, Istočni Timor, Fidži, Salomonski Otoci	Monako, Gambija, Katar, Crna Gora, Kuvajt, Slovenija, Belize, Džibuti, Ekvatorska Gvineja, Albanija, Gvineja Bisao, Estonija, Bosna i Hercegovina	Država Grada Vatikana, San Marino, Lihtenštajn, Andora, Luksemburg, Svazi, Kosovo, Makedonija, Armenija, Lesoto, Moldavija, Butan

Male kopnene države imaju mnogo manje dodirnih točaka međusobno nego male otočne države, a razlog su različiti načini i razdoblja nastanka tih država, različit cjelokupni povijesni razvoj, pripadnost vrlo različitim geopolitičkim regijama svijeta, velike razlike u stupnjevima gospodarskog razvoja, različiti suvremeni problemi te ukupnost geopolitičkih odnosa u njihovu susjedstvu kao i bitno različite unutarnje političke situacije.

Male kopnene države može se prema različitim dodatnim kriterijima podijeliti na nekoliko podskupina. Prema načinu nastanka dijele se na:

1. „stare” mikrodržave i male države Europe; tih šest država ujedno spada među gospodarski najrazvijenije male države i među najrazvijenije države na svijetu uopće
2. države nastale u procesu dekolonizacije, kojih je ukupno jedanaest i nalaze se u Africi, Aziji i središnjoj Americi
3. države nastale raspadom višenacionalnih komunističkih federacija, SSSR-a (Armenija, Estonija i Moldavija) i Jugoslavije (Crna Gora, Kosovo, Makedonija i Slovenija) te Osmanskog Carstva (Albanija).

Male kopnene države može se podijeliti i prema tome imaju li izlaz na more:

1. male kopnene države koje imaju izlaz na more, ukupno ih je trinaest
2. male kontinentske države, koje nemaju izlaz na more, pa im komunikacija sa svijetom može biti otežana i ugrožena; ima ih dvanaest i nalaze se u Aziji, Africi i Europi.

Klasifikacija koja bi pokušala obuhvatiti više ovdje navedenih kriterija podijelila bi male kopnene države na sljedeće podskupine:

1. male gospodarski vrlo razvijene kopnene države nastale kao posljedica posebnosti političkogeografskog razvoja sustava država Europe (Andora, Država Grada Vatikana, Lihtenštajn, Luksemburg, Monako i San Marino)
2. male kopnene države Europe nastale raspadom višenacionalnih nedemokratskih državnih tvorevina (Albanija, Armenija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Estonija, Kosovo, Makedonija, Moldavija i Slovenija)

3. male naftom (Kuvajt) ili plinom (Katar) bogate kopnene države Perzijsko-arapskog zaljeva, čija se sigurnost zasniva na čvrstom savezništvu sa SAD-om
4. male kopnene države nastale dekolonizacijom, gospodarski slabo razvijene, u većem ili manjem stupnju opterećene regionalnim geopolitičkim odnosima i/ili unutarnjim političkim i društvenim problemima (Belize, Butan, Džibuti, Gambija, Ekvatorska Gvineja, Gvineja Bisao, Lesoto i Svazi).

Takva klasifikacija malih kopnenih država odgovara na pitanje koje su njihove glavne posebnosti, pri čemu valja naglasiti da upravo te posebnosti, za razliku od malih otočnih država, čine mnogo relevantnije točke za njihovo istraživanje jer značajne političkogeografske posebnosti malih kopnenih država ne proistječu primarno iz njihova kopnenoga položaja, kao što je to slučaj kod otočnog položaja malih otočnih država.

Mnoge su površinom male države prave ekonomske priče o uspjehu i ekonomski giganti, posebno s obzirom na veličinu teritorija (npr. Nizozemska, Belgija, Danska, Izrael i Singapur). Istodobno, postoje površinom velike države s malo stanovnika koje spadaju u nerazvijene (npr. Mongolija, Namibija, Bocvana i Republika Kongo). No nijedna od tih država ne spada u ovdje razmatrane male države jer ne zadovoljavaju oba postavljena kriterija.

Male otočne države nastale su procesom dekolonizacije u nekoliko valova, pretežno od 60-ih pa do konca 80-ih godina dvadesetog stoljeća, kroz dobivanje neovisnosti od kolonijalnih gospodara (uglavnom Velika Britanija) ili sustav skrbništava Ujedinjenih naroda, koji je zatim vodio osamostaljenju, što je uglavnom vezano uz Mikroneziju, gdje je skrbnik bio SAD¹³.

Klasifikacija malih otočnih država provedena je prema njihovoj regionalnoj pripadnosti:

1. male otočne države Kariba (Antigva i Barbuda, Bahami, Barbados, Dominika, Grenada, Jamajka, Sveta Lucija, Sveti Kitts i Nevis, Sveti Vincent i Grenadini te Trinidad i Tobago)
2. male otočne države Oceanije (Savezne Države Mikronezije, Fidži, Kiribati, Maršalovi Otoci, Nauru, Palau, Samoa, Salomonski Otoci, Tonga, Tuvalu i Vanuatu)
3. male otočne države Atlantskog oceana (Sveti Toma i Princip te Zelenortska Republika)
4. male otočne države Indijskog oceana (Komori, Maldivi, Mauricijus i Sejšeli)
5. male otočne države Sredozemlja (Cipar i Malta)
6. male otočne države jugoistočne Azije (Brunej, Istočni Timor i Singapur).

Suvremenome gospodarskom napretku malih država pridonio je razvoj globalne trgovine. Razvoj turizma na globalnoj razini, koji je posljedica velikog povećanja životnog standarda bogatijih dijelova svijeta i razvoja transkontinentalnoga zračnog prometa, donio je malim otočnim državama Oceanije i posebice Kariba, ali i Indijskog oceana, mogućnost velikih zarada s obzirom na broj stanovnika te veći dio njih svrstao u države koje su sposobne opstati čak i uz vrlo ograničenu površinu i prirodne resurse te vrlo visoke troškove prijevoza ljudi i transporta roba. Razvoj financijskih tokova i tržišta također je malim državama, ali i teritorijima donio velike mogućnosti zarade, često kroz sumnjive aktivnosti.

Bruto društveni proizvod, ulazni troškovi proizvodnje (*inputi*) i zarada od izvoza (o kojemu male države jako ovise) podložni su velikim fluktuacijama. Primjer uzroka takvih fluktuacija jesu cijene određenih poljoprivrednih proizvoda koji se kao monokulture uzgajaju za izvoz, a one bilježe velike uspone i padove. Ranjivost i slaba konkurentnost malih ekonomija veoma su vidljive u ovisnosti karipskih država, članica Britanske zajednice naroda, o preferencijalnim trgovinskim sporazumima o izvozu šećera i banana koje imaju s Europskom unijom. Kretanje cijena nafte na svjetskom tržištu također snažno utječe na BDP malih država, posebice siromašnijih. Skupa nafta povisuje ulazne troškove proizvodnje u malim državama uvoznicama nafte, ali i vrijednost izvoza malih država izvoznica nafte i/ili plina (npr. Ekvatorska Gvineja, Bahrein, Katar i Kuvajt), kojima je nafta (i plin) uglavnom glavni izvozni adut. Turistički dolasci, gdje se bilježe velike fluktuacije, ovisno o ekonomskoj situaciji u emitivnim zemljama, također pokazuju ranjivost malih država ovisnih o inozemnim turistima, kao što su mnoge države Kariba, neke države Oceanije te Maldivi i Sejšeli.

U suvremenome, globaliziranom svijetu ekonomska ranjivost prvorazredna je geopolitička slabost i utječe na ionako većinom slab geopolitički položaj malih država. U suvremenim geopolitičkim odnosima kvantitativne geopolitičke značajke država, poput veličine teritorija i broja stanovnika, možda nisu sve, ali znače i uvijek će značiti mnogo. Teritorij i broj stanovnika nužnost su za stjecanje kvantuma moći koji državi omogućuje sigurniji opstanak u međunarodnom sustavu organizirane anarhije. Naravno, to nužno ne povlači zaključak da velike države „automatski” imaju bolje pretpostavke za gospodarski razvoj, nego upućuje na činjenicu da ekonomska ranjivost i ovisnost rađaju političku slabost.

No mala površina države ne mora biti prepreka ekonomskom razvoju. Dapače, postoje primjeri država izuzetno male površine koje su ekonomski giganti, pogotovo kad se njihov položaj u međunarodnoj ekonomiji postavi u relativan odnos prema njihovoj „veličini”. Možda je najbolji primjer takve države Singapur.

Male otočne države najviše su pogođene izazovima prirodne osnove, a posebice klimatskim promjenama. Posebno su zabrinute zbog globalnog zatopljenja koje uzrokuje podizanje razine mora, a među njima se zbog vrlo niskog reljefa (koraljni otoci, atoli) ističu države Mikronezije te Maldivi. One su iznimno ugrožene podizanjem razine mora, koje će ako se nastavi dovesti do uništenja njihovih obala i smanjenja životnog prostora, uništenja koraljnih grebena te prodora slane morske vode u vodonosne slojeve. Ekološke ugroze, koje uzrokuju i socioekonomske probleme mogu dovesti u pitanje samu održivost malih država, koju se može mjeriti nizom indikatora održivog razvoja koji prate promjene u individualnim ekonomskim, društvenim i okolišnim aspektima razvoja (Vintar Mally, 2011, 67). Postoji i alternativna mjera ukupnog razvoja – Indeks bilance razvoja (Development Balance Index, DBI), koji kombinira indeks ljudskog razvoja (Human Development Index, HDI) i ekološki otisak (Ecological Footprint). Indeks bilance razvoja omogućuje da se socioekonomska postignuća zemalja i njihovi okolišni problemi svedu pod isti nazivnik (Vintar Mally, 2011, 75-76). Inače, među prvih pet država svijeta, na drugom mjestu po vrijednosti DBI-ja, iza Švedske, nalazi se i po ovdje postavljenim kriterijima mala otočna država Brunej.

No male otočne države dobile su ipak na važnosti u odnosu na prethodna razdoblja, a razlog je Konvencija o pravu mora, koja im omogućuje da proglase isključive gospodarske

pojase dvjesto nautičkih milja od svojih obala, a neke i arhipelaške vode (u Melaneziji: Vanuatu, Salomonski Otoci i Fidži). Ulazak Cipra i Malte u Europsku uniju također je pokazao da male otočne države mogu biti uspješne i postati faktorom odlučivanja, a ne samo biti objektom o kojem se odlučuje, iako njihov glas, formalno jednakovrijedan u odlukama koje se donose konsenzusom, u praksi nije jednakovrijedan glasovima velikih država. No ni za mnogo veće države članice Unije ne može se reći da im glas ima jednaku težinu kao onaj najvećih država i, što je važnije, njihovih mogućnosti nametanja ciljeva.

Uspostava isključivih gospodarskih pojava, prema Konvenciji o pravu mora širine od dvjesto nautičkih milja gdje za to postoje uvjeti, može biti vrlo bitan geopolitički i geoekonomska čimbenik za male države. Primjerice širina isključivih gospodarskih pojava od dvjesto nautičkih milja za male otočne države Oceanije (moguća zbog vrlo velikih udaljenosti između otoka ili skupina otoka koji pripadaju različitim državama) donosi prava koja proistječu iz proglašenja gospodarskih pojava na površinama mora koje se mjere čak i u milijunima km², dok se površina samih država mjeri u tisućama ili samo stotinama km², što je navedeno u tab. 5.

Tab. 5. Male otočne države: površina isključivih gospodarskih pojava, površina teritorijalnog mora i površina kopna
 Tab. 5 *Small island states: exclusive economic zones area, territorial sea area, and land area*

Država	Površina mogućega isključivoga gospodarskog pojasa u km ²	Površina teritorijalnog mora u km ²	Površina kopna u km ²	Broj stanovnika (procjena 2009.)
Kiribati	3,441.810	7523	811	98.000
Savezne Države Mikronezije	2,996.419	19.403	702	111.000
Maršalovi Otoci	1,990.530	18.411	181	62.000
Salomonski Otoci	1,589.477	36.282	28.400	523.000
Sejšeli	1,336.559	39.063	452	84.000
Mauricijus	1,284.997	29.061	1969	1,284.000
Fidži	1,282.978	47.705	18.272	849.000
Maldivi	923.322	34.538	300	396.300
Zelenortska Republika	800.561	5591	4033	567.000
Tuvalu	749.790	3575	26	10.500
Vanuatu	663.251	11.483	12.189	243.300
Tonga	659.558	8517	747	104.000
Bahami	654.715	106.323	13.943	330.000
Palau	603.978	2837	459	20.900
Nauru	308.480	41	21	14.000

Izvor: http://en.wikipedia.org/wiki/Exclusive_Economic_Zones#Rankings_by_area

Podaci iz tablice ilustriraju nesrazmjernost površine i površine isključivih gospodarskih pojava koje te male otočne države mogu proglasiti. S obzirom na površinu mora koju pojasi mogu zahvatiti, najveće pojase mogu proglasiti države koje čine skupine

otoka u Mikroneziji i Polineziji. Petnaest država navedenih u tab. 5 ima pravo proglasiti isključive gospodarske pojase površine 19,286.425 km², a njihova je ukupna kopnena površina samo 82.505 km². Ako se ograničimo na samo pet država Mikronezije, gdje su otoci najmanji, a udaljenosti među skupinama otoka (u slučaju države Nauru gotovo uopće nema otoka unutar dvjesto nautičkih milja koji bi pripadali drugoj državi) unutar jedne države najveće, na 2174 km² ukupne kopnene površine tih država otpada izuzetna površina od čak 9,341.217 km² mogućih isključivih gospodarskih pojasa.

Države Melanezije, navedene u tab. 5, Fidži, Salomonski Otoci i Vanuatu, koje imaju veću površinu kopna i čije skupine otoka nisu toliko udaljene kao u Mikroneziji i Polineziji, mogu proglasiti i arhipelaške vode jer je omjer mora i kopna između njihovih otoka manji od 9 : 1 ili jednak tome. Time sve more između njihovih otoka postaje teritorijalno more i u njemu te države imaju suverena prava. Države koje čine manji, međusobno udaljeniji otoci ne mogu proglasiti arhipelaške vode, ali mogu mnogo više isključive gospodarske pojase, posebice u odnosu na površinu kopna.

Zaključak

Istraživanja malih država pokazuju da je teško dati jednoznačnu definiciju male države. Postavlja se pitanje možemo li države svrstavati u kategorije prema kvantitativnim pokazateljima. Pitanje je li neka država „mala” mnogo je više od kvantitativnih pokazatelja i postavljanja različitih limita za njeno definiranje. Potrebno je sagledati i kvalitativne kriterije, posebice ponašanje država u međunarodnoj zajednici sadržano u njihovoj vanjskoj politici, kao i percepciju država o sebi samima i percepciju drugih država o državama koje se smatraju „malima”. Različiti pristupi definiraju male države samo na temelju kvantitativnih ili kvalitativnih kriterija. Istodobno, postoje pristupi koji kombiniraju pojedini kvantitativni i kvalitativni kriterij pri definiranju malih država.

Svaka država, pa i najmanja, jedinstveni je entitet. No male države, posebno one slabije gospodarski razvijene, osim male površine i malog broja stanovnika imaju zajedničke značajke, koje se odnose prije svega na ranjivost njihovih ekonomija. Različitost prirodne osnove, udaljenost od tržišta, troškovi transporta i isplativost pojedinih gospodarskih grana više pogađaju male države, pogotovo otočne i udaljene od glavnih populacijskih i gospodarskih središta.

Rezultati definiranja malih država napravljenog prema kombinaciji dvaju kvantitativnih kriterija (broj stanovnika i površina) pokazali su da su male svjetske države više otočne nego kopnene. Prema podskupinama, većinu mikrodržava, koje ujedno imaju i najmanji broj stanovnika, čine otočne države, dok kopnene čine veliku većinu država površine od dvadeset do šezdeset tisuća četvornih kilometara, s brojem stanovnika između dva i četiri milijuna. Budući da otočne države čine oko četvrtine svih svjetskih država, vidljivo je i da otočni karakter pozitivno utječe na mogućnosti proglašenja neovisnosti i uspostave malih država, koje čine više od dvije trećine svih svjetskih otočnih država.

Primarni čimbenik koji je općenito doveo do nastanka najvećeg broja malih država jest dekolonizacija. Čimbenici koji su utjecali na nastanak malih država i nakon dekolonizacije bili su raspad geopolitičkog poretka Hladnog rata i raspad višenacionalnih federacija, ali i

sve veći uspjesi borbi za pravo na odcjepljenje. Kroz razvoj globalne trgovine, financijskih transakcija i uspostavu globalnog turizma male su države uspjele poboljšati ekonomski položaj u svijetu, ali ostaju ovisne o fluktuacijama na tržištima i svjetskim gospodarskim tokovima, mnogo više nego velike države. Zbog ranjivosti i slabosti u odnosu na druge države koje čine međunarodni sustav male se države zalažu za međunarodne odnose temeljene na multilateralizmu i ravnopravnosti sudionika. Razvile su i mehanizme povezivanja, koji pokušavaju upozoravati na probleme malih država i zajedničkim ih naporima rješavati. No osim svega iznesenoga možda je najvažnija činjenica da su opstanak, ali i prosperitet pojedinih malih država referentni pokazatelji demokratičnosti suvremenih međunarodnih odnosa, koja je ipak veća nego što je bila u povijesti.

POZIVNE BILJEŠKE

- ¹ Britanska zajednica naroda u svojim službenim dokumentima izdvaja male države na temelju broja stanovnika, manjeg od milijun i pol. Ukupno je prema toj klasifikaciji malih država izdvojeno 46 država (ubrojeni su i teritoriji Niue i Cookovi Otoci u Tihom oceanu, koji se ne smatraju državama jer nisu međunarodno priznati), koje se smatra malima. Od tih 46 država (i teritorija) čak su 26 bivši britanski posjedi (većinom otočne države) i članice Britanske zajednice naroda, koja im je pribrojila i šest država s više od milijun i pol stanovnika, ali su po svojim značajkama slične malim državama (Bocvana, Jamajka, Gambija, Lesoto, Namibija i Papua Nova Gvineja). Britanska zajednica naroda tako službeno obuhvaća 32 male države. Vidjeti: *Sustaining development in small states in a turbulent global economy*, Conference report, The Commonwealth Secretariat, Marlborough House, London, July 2009, http://www.thecommonwealth.org/Internal/190628/191177/211068/sustaining_development_in_small_states_in_a_turbul/.
- ² Postoji i vrlo slična distinkcija malih država koja ih dijeli na slabe države (*weak states*) i slabe sile (*weak powers*). Prema: Handel, M., 1981: *Weak States in the International System*, U.S.A., Frank Cass, Totowa.
- ³ Još 50-ih godina 20. stoljeća zapaženo je izbjegavanje definiranja male države kod autora koji su se bavili problematikom malih država. Vidjeti: Fox, A., 1959: *The Power of Small States*, U.S.A.: The University of Chicago Press, Chicago.
- ⁴ Primjer kombinacije više kriterija za izdvajanje malih država jest pristup odgovornosti za zaštitu (*responsibility to protect*, R2P), koji se odnosi na države s manje od deset milijuna stanovnika, koje su kroz odgovarajuća sredstva sposobne štititi svoje stanovništvo od ratnih zločina, etničkog čišćenja, genocida i zločina protiv čovječnosti. Takve se države naziva malim stabilnim državama (*small stable states*). Pritom je broj stanovnika, a ne površina, uzet kao kriterij, jer više korelira s ekonomskom i vojnom snagom države. Skupinu država koje su za to sposobne naziva se stabilnim malim državama i u njih spadaju visokorazvijene europske države kao što su Finska, Norveška, Austrija i Švicarska te primjerice u Aziji Singapur. Koncept male stabilne države (*small stable state*) uvelike je u korelaciji s konceptom male sile (*small power*). Više u: Tay, C., 2011: *The Role of Stable Small States in Implementing the Responsibility to Protect*, <http://www.e-ir.info/2012/05/09/the-role-of-stable-small-states-in-implementing-the-responsibility-to-protect/> (učitano 23. 11. 2012.).
- ⁵ Teoretski, država s jednim stanovnikom više od postavljene granice ne bi bila smatrana malom državom, a ona s jednim stanovnikom manje od postavljene granice bila bi.
- ⁶ Ovdje postoji mogućnost prevelika utjecaja normativnih određenja ponašanja država na definiranje malih država. Poštovanje normi međunarodnog prava te zalaganje za multilateralizam i mirno rješavanje sporova stvar su etičnosti u međunarodnim odnosima, a ne moraju nužno biti odrednice koje bi definirale male države prema njihovu djelovanju u međunarodnim odnosima. Prema: Maass, M., 2009: *The elusive definition of the small state*, *International Politics* 46 (1), 78.
- ⁷ Postoji i zamjerka, jer sistemske teorije koje pokušavaju razumjeti ponašanje država u međunarodnom sustavu, zasnovano na raspodjeli moći u odnosu na strukturne promjene na međunarodnoj razini, ne mogu cjelovito sagledati slabost malih ili snagu velikih država. Kombiniranjem sistemskih teorija s onima koje uzimaju u

obzir unutarnje odrednice vanjske politike svake države i kapacitete države može se dobiti pogodnija metoda za šire razumijevanje vanjske politike te malih država i velikih sila. Prema: Keohane, R., 1969: „Lilliputians” Dilemmas: Small States in International Politics, *International Organisation* 23 (2), 295.

- ⁸ Slučaj Kosova ostavlja dvojbu je li riječ o državi ili pseudodržavi. Budući da je posrijedi entitet koji je priznala većina članica Europske unije te Sjedinjene Američke Države kao najmoćnija svjetska sila, postoje valjani argumenti da Kosovo smatramo državom. Kosovo je priznala i Republika Hrvatska. Istodobno, Kosovo nije članica Ujedinjenih naroda. Ipak je uključeno u analize provedene u ovom radu jer predstavlja geopolitičku realnost, koju je dosad priznala polovina suverenih, međunarodno priznatih svjetskih država.
- ⁹ R. Pavić definirao je male države kao države s površinom do šezdeset tisuća četvornih kilometara. Vidjeti: Pavić, R., 1973: *Osnove opće i regionalne političke geografije, geopolitike i geostrategije*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.
- ¹⁰ Primjerice da je granica broja stanovnika države postavljena na pet milijuna, u države malog broja stanovnika ušle bi i Hrvatska i Kostarika (ujedno države male površine), ali i one koje nemaju malu površinu prema postavljenom kriteriju od šezdeset tisuća četvornih kilometara (Gruzija, Irska, Ujedinjeni Arapski Emirati, Liberija, Novi Zeland, Norveška, Srednjoafrička Republika), pa bi preklapanje izdvojenih država male površine i malog broja stanovnika bilo nešto manje.
- ¹¹ Kod država s malom površinom, ali i kod onih s malim brojem stanovnika u obzir nisu uzete teritorijalno-političke jedinice, koje su proglasile samostalnost i funkcioniraju kao „prave” države ili barem kao pseudodržave, ali ih nije priznala većina država svijeta niti su članice Ujedinjenih naroda. Pod takve teritorijalno-političke jedinice spadali bi Turska Republika Sjeverni Cipar, Tajvan, Abhazija i Južna Osetija.
- ¹² Države koje su izuzeci uzete su u obzir samo u klasifikacijama malih država gdje se primjenjuje jedan kriterij. Tamo gdje su primijenjena oba kriterija za klasifikaciju, nisu uzete u obzir.
- ¹³ Jedan od razloga što ne postoji više malih otočnih država nastalih procesom dekolonizacije jest i što je Francuska odlučila zadržati svoje preostale prekomorske posjede, a od nekih napraviti i prekomorske departmane, koji su danas formalno dio Francuske i formalno se nalaze unutar Europske unije (Guadeloupe, Martinique i Reunion). Također, Francuska je zadržala i Francusku Polineziju te otok Novu Kaledoniju. Između 2014. i 2019. treba se održati referendum o neovisnosti na Novoj Kaledoniji, prekomorskom teritoriju.

LITERATURA

- Baehr, P. R., 1975: Review: Small states: A tool for analysis, *World Politics* (27), 456-466.
- Beyer, J., Ingebritsen, B., Gstohl, S., Neumann, I. B., 2006: *Small States in International Relations*, U.S.A.: University of Washington Press, Seattle.
- Bjøl, E., 1971: The Small State in International Politics, u: Schou, A., Brundtland, A. (ur.), *Small States in International Relations*, Sweden: Almqvist & Wiksell, Stockholm.
- Brunn, S. D., 1999: The Worldviews of Small States: A Content Analysis of 1995 UN Speeches, *Journal of Geopolitics* 4 (1), 21-28.
- Charles, E., i drugi, 1997: *A Future for Small States: Overcoming Vulnerability*, U.K.: Commonwealth Secretariat, London.
- Christmas-Moeller, W., 1983: Some Thoughts on the Applicability of the Small State Concept: A Research History and a Discussion, u: Holl, O. (ur.), *Small States in Europe and Dependence*, Westview Press, Boulder, U.S.A., 35-68.
- Clarke, C., Payne, T. (ur.), 1987: *Politics, Security and Development in Small States*, U.K.: Allen & Unwin, London.
- Cohen, S. B., 2008: *Geopolitics – The Geography of International Relations*, U.S.A.: Rowman & Littlefield, Lanham.

- Crowards, T., 2002: *Defining the category of "small" states*, *Journal of International Development*, 14 (2), 143-179.
- East, M., 1975: Size and Foreign Policy Behaviour: A Test of Two Models, u: Kegley, C. W., i drugi (ur.), *International Events and the Comparative Analysis of Foreign Policy*, U.S.A.: University of South Carolina Press, Columbia.
- Evans, G., Newnham, J., 1998: *The Penguin Dictionary of International Relations*, U.K.: Penguin Books, London.
- Fox, A., 1959: *The Power of Small States*, U.S.A.: The University of Chicago Press, Chicago.
- Handel, M., 1981: *Weak States in the International System*, U.S.A.: Frank Cass, Totowa.
- Hanggi, H., 1998: Small State as a Third State: Switzerland and Asia-Europe Interregionalism, u: Goetschel, L. (ur.), *Small States Inside and Outside the European Union: Interests and Policies*, U.S.A.: Kluwer Academic Publishers, Boston, 79-95.
- Hanggi, H., Regnier, P., 2000: The Small State and the Triad: the Case of Switzerland's Foreign Policy Towards East Asia, Study in NRF Policy, National Foreign Policy Program,
- Hein, P., 1985: The Study of Microstates, u: Dommen, E., Hein, P. (ur.), *States, Microstates and Islands*, U.K.: Croom Helm, 16-29.
- Hey, J. (ur.), 2003: *Small States in World Politics: Explaining Foreign Policy Behaviour*, U.S.A.: Lynne Rienner Publishers, Boulder.
- Lewis, V., 2002: Caribbean States: Functioning in the International Arena in the 21st Century, u: Ramesh, R. (ur.), *Caribbean Survival and the Global Challenge*, Jamaica: Ian Rundle Publishers, Kingston.
- Henrikson, A. K., 2001: A Coming "Magnesian" Age? Small States, the Global System, and the International Community, *Journal of Geopolitics* 6 (3), 49-86.
- Keohane, R., 1969: "Lilliputians" Dilemmas: Small States in International Politics, *International Organisation* 23 (2), 291-310.
- Kisanga, E., Dancie, S. (ur.), 2007: *Commonwealth Small States, Issues and Prospects*, U.K.: Commonwealth Secretariat, London.
- Knudsen, O. F., 2002: Small States, Latent and Extant: Towards a General Perspective, *Journal of International Relations and Development* 5 (2), 182-198.
- Maass, M., 2009: The elusive definition of the small state, *International Politics* 46 (1), 65-83.
- Olafsson, B., 1998: *Small States in the Global System. Analysis and Illustrations from the Case of Iceland*, UK: Aldershot, Ashgate.
- Premdas, R., 2002: Self-Determination and Sovereignty in the Caribbean: Migration, Transnational Identities and Deterritorialisation of the State, u: Ramesh, R. (ur.), *Caribbean Survival and the Global Challenge*, Jamaica: Ian Rundle Publishers, Kingston.
- Rapaport, J., Muteba, E., Therattil, J. J., 1971: *Small States & Territories, Status and Problems*, United Nations Institute for Training and Research Study, U.S.A.: Arno Press, New York.
- Rothstein, R., 1968: *Alliances and Small Powers*, U.S.A.: Institute of War and Peace Studies of the School of International Affairs of Columbia University, New York.
- Tay, C., 2011: The Role of Stable Small Countries in Implementing the Responsibility to Protect, *Asia-Pacific Centre for the Responsibility to Protect*, <http://www.e-ir.info/2012/05/09/the-role-of-stable-small-states-in-implementing-the-responsibility-to-protect/> (učitano 23. 11. 2012.)
- Thorhallson, B., 2000: *The role of small states in the European Union*, U.S.A.: University of Michigan, Lansing.
- Vintar Mally, K., 2011: Measuring Progress Towards Sustainability: the Geographer's view, *Hrvatski geografski glasnik* 73 (2), 67-80.
- Vital, D., 1967: *The Inequality of States, A Study of the Small Power in International Relations*, UK: Clarendon Press, Oxford.
- Vital, D., 1971: *The Survival of Small States. Studies in Small/Great Power Conflict*, U.K.: Oxford University Press, Oxford.

IZVORI

Caribbean Community, <http://WWW.caricom.org>

CARICOM Projects & Programmes, [http:// www.caricomict4d.org/projects-and-programmes-left-side-menu-228.html](http://www.caricomict4d.org/projects-and-programmes-left-side-menu-228.html)

http://www.snf.ch/NFP_archive/nfp42/synthese/23Regniersynthesis42.pdf (učitano 22. 11. 2012.)

Pacific Islands Forum Secretariat, <http://www.forumsec.org.fj>

Pacific Plan 2010-2012, http://www.forumsec.org.fj/resources/uploads/attachments/documents/Pacific%20Plan%202010%20Annual%20Progress%20Report_Eng.pdf

Small Island Developing States Network, <http://www.sidsnet.org>

Sustaining development in small states in a turbulent global economy, Conference report, The Commonwealth Secretariat, Marlborough House, London, July 2009, http://www.thecommonwealth.org/Internal/190628/191177/211068/sustaining_development_in_small_states_in_a_turbul

Vulnerability: Small States in the Global Society, Report of a Commonwealth Consultative Group, 1985

SUMMARY

The Problematics of Defining Small States

Petar Kurečić

Previous studies of small states show that it is very difficult to give an unambiguous definition of the small state. The question of whether a state is "small" or not is much more than just a matter of quantitative data and putting various limits on definition, whether they are related to the area, population or size of the national economy. The literature about small states therefore also comprises attempts of defining small states by more than one criterion. Mostly, a few quantitative or a combination of quantitative and qualitative criteria are used. By accepting the possibility that states can be categorized, we can conclude that small states represent a politico-geographic uniqueness, and an object of study in political geography. International political relations, a sub-discipline of international relations in political science, study the position of small states in the international system. International economic relations study the position of small states in the international economy. However, the primary object of politico-geographical studies should be those characteristics of small states that derive from their unique geographical determinants. By applying two quantitative criteria - area and population - a classification of small states was done in an attempt to include as many small states that fulfilled both criteria as possible. Despite the fact every state, even the smallest one, represents a unique entity; small states, especially developing ones (and particularly the least developed states) show some common characteristics. Geographic location in a certain climate zone, absence of any or some significant natural resources, distance from the primary markets, transportation costs and the efficiency of certain sectors of the economy put more pressure on small states, and especially small island states, that are often remotely located from the markets and population centres of the developed states, which are usually primary emitters of tourists. The differences in the level of success among small states are drastic. They depend on the already mentioned factors, as well as on the ability of government and population to cope with the barriers placed in front of them by Nature. Small states, defined by the aforementioned criteria of area and population, were divided into three groups. According to their specific characteristics, such as land or island geographical position, the way of achieving sovereignty and independence and the development level, these states were then measured by GDP per capita, divided into subgroups. The goal of this classification was to achieve a classification that would be as unitary as possible in respect to the possibilities of generalization between the groups of small states. Three classifications of small continental states were made: by the type of their founding, by their participation on the world seas (maritime and land-locked states) and attempt of unitary classification by applying more than one attribute. The classification of small island states was made in relation to the ocean or sea in which they are located. The results of the study showed that small island states comprise the majority of small states in general. Most micro states, which also have the smallest number of inhabitants, are small island states. The factors that influenced the emergence of small states, after decolonization, were the end of the Cold War and subsequently, the breakup of multinational communist federations (the USSR, former Yugoslavia, and Czechoslovakia) and the successes in the various struggles for independence through separation from the existing states. The change in the role of small states in the world was mostly influenced by the democratization of international relations, the end of tight bipolarity and the "cemented" political-geographic structure of the world, globalization and the informatics revolution. The role of small states in the world has increased. However, even though small states comprise about a third of all states, their influence is very limited. The fact that remains the same is that international relations are mainly defined by the quantum of power of the large states and the distribution of that power

among them. Nevertheless, because they comprise about a third of all states, small states have a possibility of putting the questions that present a problem to them on the international organizations agendas. Because of their vulnerability and objective weakness in relation to the other, larger states, small states advocate international relations based on multilateralism and the equality of all subjects. The possibility of establishing and exploiting the exclusive economic zones, that cover millions of square kilometers in the world oceans, has increased the importance of small states. Small island states have common socio-economic attributes that evolve from their island character and great distances between the islands or archipelagos that belong to one state, especially in Oceania. Through the development of international trade, financial transactions and the development of tourism on the global level, small island states have managed to improve their economic position in the world. However, they remain very dependent on fluctuations on the markets and world economic flows, much more than large states. Besides these socio-economic weaknesses, small island states possess weaknesses that arise from their natural basis, which make them very vulnerable to ecological risks.

Primljeno (Received): 23 - 02- 2012

Prihvaćeno (Accepted): 10 - 12- 2012

Dr. sc. **Petar Kurečić**, znanstveni suradnik
Visoka škola međunarodnih odnosa i
diplomacije *Dag Hammarskjold*, Zagreb
petar.kurecic@diplomacija.hr